

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

О. А. Мельник

доктор психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії загальної психології та історії психології ім. В. А. Роменця Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

У ХХІ ст. актуальними залишаються питання щодо гармонійного розвитку особистості. Означення цієї проблеми, шляхи її розв'язання мають місце у ще у поглядах представників київської школи філософської психології кінця ХІХ – поч. ХХ ст., які стосувались розуміння особистості.

Зокрема, головною особливістю людини як особистості визнається саме свідомість; особистість є цілісною, її фізичні, розумові, діяльнісні, моральні й естетичні якості взаємопов'язані. В. В. Зеньковський наполягав, що особистість є цільною й більше визначається психічними, ніж анатомо-фізіологічними особливостями: «внутрішній зв'язок між різними процесами чітко свідчить про те, що окремі психічні процеси не існують, не розвиваються окремо й незалежно від інших: якби якась психічна функція мала самотійність і незалежність – яким чином ця функція могла б увійти в живу єдність психічного життя, увійти у внутрішній зв'язок з іншими процесами?» [3, с. 333].

Представники зазначали, що розвиток людей відбувається різними шляхами, а особистість не приймає у всіх однієї й тієї ж форми, але будь-яка особистість повинна знайти свій шлях, свою ідеальну форму, адже люди різняться за розвитком своїх здібностей та інших властивостей, при цьому кожній відкритий безмежний шлях до розвитку своїх можливостей. Усі психічні властивості особистості у вітчизняній психології особистості, як і століття тому визнаються результатом її індивідуального розвитку, сприяють становленню її не тільки фізично, а як свідомої істоти, як особистості. Цей процес є цілісний і виражається в біологічній, психічній і соціальній формах.

Співзвучною є ідея представників київської школи філософської психології кінця XIX – поч. XX ст. з уявленнями, що мають місце у вітчизняній психології щодо важливості гармонійного розвитку особистості. Зокрема, однобокий, потворний розвиток особистості унеможливує в ній гармонію і позбавляє відчувати себе щасливою. Гармонія, зауважує С. С. Гогоцький, складає постійну, внутрішню потребу людського духу [2]. Умовами досягання гармонії, а від того і щастя для людини С. С. Гогоцьким називаються такі:

Рис. 1. Умови гармонійного розвитку за С. С. Гогоцьким

На важливості гармонії для людини наполягав і О. М. Гіляров та вказував на те, що відсутність гармонії унеможливує самовдосконалення людини, а від того загрожує її розвитку. Згідно О. М. Гілярову для гармонійно розвиненої особистості характерними є такі ознаки, як легкість, свобода, широта, повнота, цільність, гідність, надійність, злагодженість, відрадність. Задля досягання гармонії, переконаний Олексій Микитович, людині необхідно упорядковувати життя з зовнішньої і внутрішньої сторони, сприяти процвітанню кожного [1]. Г. І. Челпанов гармонійний розвиток особистості вбачає в розмірності розвитку фізичних і духовних сил, у внутрішній єдності теоретичних знань і практичних умінь, змісту моральної свідомості і поведінки, у відсутності розходжень, розладів між думками і почуттями, словами і діями, між тим, що людина

думає, говорить про себе і якою вона є насправді [5]. Досягання гармонії в розвитку психічного, вважає І. О. Сікорський, виступає завданням задля особистісного зростання людини [4]. В. В. Зеньковський стверджував, що без внутрішньої гармонії неможливий всебічний розвиток особистості, особливо вищих проявів психічного [3].

Література:

1. Гиляров А. Н. Философия в ее существе, значении и истории; [2-е изд.]. Том 1. Киев: Тип. Имп. Ун-та св. Владимира, 1916. 644 с. (Руководство к изучению философии).
2. Гогоцкий С. С. Введение в педагогику; [Вып. 2-ой]. Киев: В Унив. Тип., 1882. 84 с.
3. Зеньковский В. В. Психология детства. Лейпциг: Сотрудник, 1924. 348 с.
4. Сикорский И. А. Всеобщая психология с физиогномикой. Киев, 1904. 602 с.
5. Челпанов Г. И. Учебник психологии (для гимназий и самообразования). Москва: Тип. В. В. Думнов, 1915. 224 с.